

Befolkningstillväxt & arbetsmarknad

Långsammare befolkningstillväxt leder till omställning

- Befolkningen i arbetsför ålder väntas öka mycket långsamt framöver
- Arbetskraftsinvandring och ökat arbetskraftsdeltagande bland äldre och utrikes födda kan delvis mildra, men även i ett scenario med en positiv utveckling för dessa kommer arbetskraftsutvecklingen halveras jämfört med den senaste 10-årsperioden
- För att tillgodose ett ökande behov inom vård och omsorg behöver sysselsättningen i andra sektorer minska, eller öka betydligt långsammare
- Ökat behov av förändrade relativlöner för att attrahera arbetskraft utmanar lönebildningen

Analytiker: Jesper Hansson, jesper.hansson@swedbank.se, +46 8 5859 97 68, Pernilla Johansson, pernilla.johansson@swedbank.se, +46 40 24 23 31 och Emma Paulsson, emma.paulsson@swedbank.se, +46 73 083 47 32

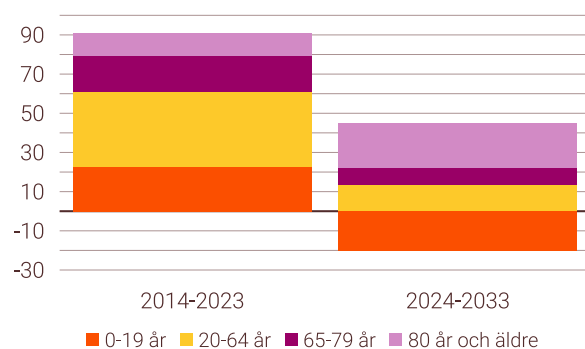
Befolkningen ökar långsammare framöver

SCB:s nya befolkningsprognos visar på en betydligt långsammare befolkningstillväxt framöver. Kommande 10 år väntas befolkningen öka med blygsamma 25 000 personer per år vilket kan jämföras med i genomsnitt 91 000 per år under de senaste 10 åren fram till 2023. Man får gå tillbaka till 10-årsperioden från 1978 för att hitta en lika låg ökningstakt i befolkningen. Det är framför allt lägre födelsetal men även mindre nettomigration som förklarar utvecklingen. Antalet unga (0–19 år) väntas i genomsnitt minska med 20 000 per år under den kommande 10-årsperioden. Befolkningen i åldersgruppen 20–64 år, där arbetskraftsdeltagandet är som störst, väntas bara öka med 13 000 per år, vilket kan jämföras med 38 000 per år 2013–2023¹. Det reser frågor kring tillgången på arbetskraft framöver, särskilt inom vård och omsorg eftersom antalet äldre blir betydligt fler framöver. Den genomsnittliga ökningen för personer som är 80 år eller äldre går från 11 000 per år 2013–2023 till 23 000 per år kommande 10-årsperiod.

Utvecklingen är ännu mer accentuerad i många andra länder och i flera fall har den arbetsföra befolkningen redan börjat krympa. Denna utveckling reser en mängd frågor om tillgång på arbetskraft, pensionssystemens finansiella hållbarhet, offentliga finanser, efterfrågan på bostäder och mycket annat. För svenskt vidkommande är det sannolikt brist på arbetskraft som är den mest brännande

Befolkningstillväxt i Sverige, olika åldersgrupper

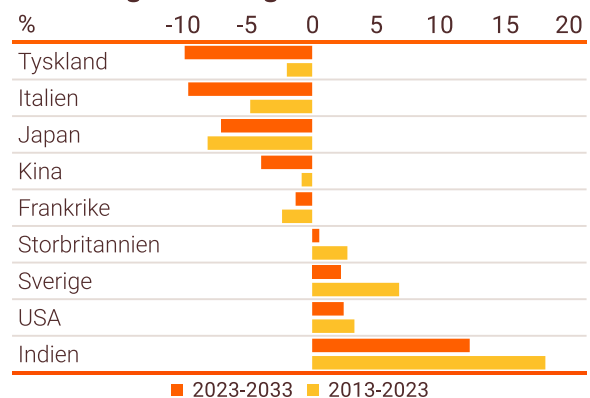
Genomsnittlig årlig förändring, tusental

Källor: Swedbank Analys & Macrobond

¹ Enligt uppgifterna i SCB:s befolkningsprognos.

Befolkningsutveckling i arbetsför ålder

Anm: 20-64 år

Källor: Swedbank Analys, FN, SCB & Macrobond

frågan eftersom vårt pensionssystem och offentliga finanser är mycket mer robusta för den demografiska utvecklingen. Hur kommer den långsammare befolkningstillväxten påverka sysselsättningen i olika branscher framöver?

Vi får nästan dagligen nyheter om bristen på personal inom vården och att det är svårt att rekrytera personal till många andra offentliga verksamheter som försvarsmakten, polisen och skolan. Med långsammare befolkningstillväxt riskerar denna brist att bli än mer uttalad och innebär ett behov av att arbetskraft rör sig mellan olika branscher. Baserat på SCB:s nya befolkningsprognos växer befolkningen i åldersgruppen 15–74 år med ca 27 000 per år framöver. Med hänsyn till att samtliga inte deltar i arbetskraften och att arbetskraftsdeltagandet är mycket lågt i vissa åldersgrupper väntas arbetskraften växa i betydligt mindre utsträckning. Med antagande om konstant arbetskraftsdeltagande i olika befolkningsgrupper avseende ålder, kön och födelseland ökar arbetskraften (15–74 år) med ca 13 000 personer per år kommande 10-årsperiod fram till 2033.² Om jämviktsarbetslösheten ligger kvar på ca 7 procent kan detta tillskott i arbetskraft ge ca 12 000 fler sysselsatta per år.³

SKR har i en [rapport](#) från 2022 beräknat att behovet av vård- och omsorgspersonal ökar med i genomsnitt ca 9 000 per år fram till 2031 för att ta hand om främst det växande antalet äldre personer i befolkningen.⁴ Det innebär att 75 procent av sysselsättningsökningen skulle behövas i vård- och omsorgssektorerna, jämfört med ungefär 6 procent av den årliga sysselsättningstillväxten under 2013–2023. Vad betyder detta för andra sektorer? Kommer det att bli skriande brist på personal där och kommer det att driva upp lönerna? I förlängningen skulle det kunna påverka inflationen och ränteläget i Sverige.

Principiellt finns det åtminstone tre möjliga vägar framåt som skulle påverka utfallet:

- Minskad eller långsammare ökning av sysselsättning inom andra branscher som exempelvis byggindustrin, tillverkningsindustrin samt förskolan och skolor när behoven blir mindre
- Ökad arbetskraftsinvandring från både EU/EES-länder och andra länder
- Ökat arbetskraftsdeltagande och sysselsättningsgrad bland främst äldre och utrikes födda

Överflyttning av arbetskraft från andra branscher nödvändig

En långsammare befolkningstillväxt leder inte nödvändigtvis till en utmaning på arbetsmarknaden eftersom efterfrågan på arbetskraft i flera branscher samtidigt minskar. Behovet av nya bostäder sjunker vilket leder till ett lägre arbetskraftsbehov i byggbranschen. Lägre befolkningstillväxt innebär också, allt annat lika, långsammare ökning av efterfrågan på lokalt producerade tjänster som detaljhandel, restaurang, kultur, personlig service (t.ex. hårklippning) och mycket annat. Att åldersgruppen 0–19 år väntas minska med ungefär 20 000 personer per år de kommande 10 åren innebär dessutom ett lägre behov av personal inom förskola och skola. Redan nu kommer nyheter om förskolor runt om i landet som får stänga på grund av brist på barn. Men eftersom det framför allt är den arbetsföra befolkningen som växer långsammare kan det ändå bli brist på personal, trots att omallokeringar görs mellan branscher.

Hur ser det då ut för varuproducerande branscher? Sverige har stora överskott i bytesbalansen, vilket kräver en stor exportsektor som till stor del består av tillverkningsindustri. Detta har varit fördelaktigt när vi som nation har velat konsumera mindre än vad vi har producerat. I takt med att befolkningen blir äldre

² Arbetskraftsdeltagande 2023 enligt SCB:s Befolkningens arbetsmarknadsstatus (BAS). Till skillnad från flera andra tidigare beräkningar använder vi registerbaserad data (BAS) i stället för data från urvalsundersökningen AKU.

³ $(1-0,07) * 13\,000 = 12\,000$.

⁴ SCB:s prognos för antalet äldre personer har inte ändrats mer än marginellt. SKR:s analys är därför fortfarande aktuell.

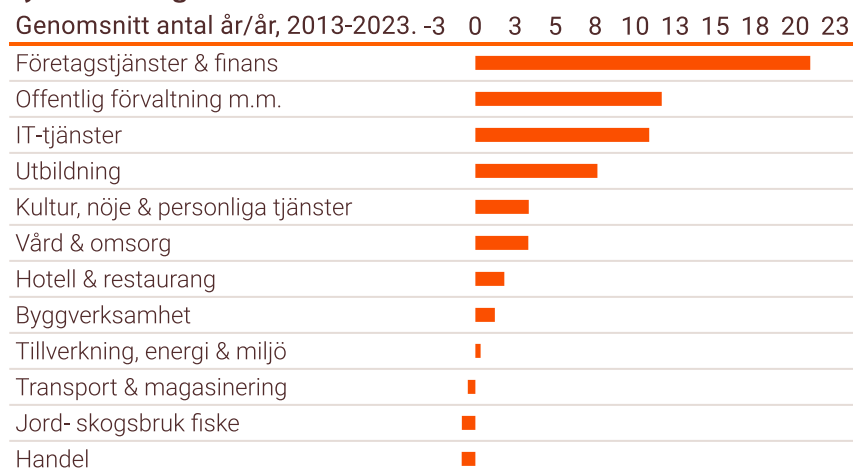
och en större andel är pensionärer minskar produktionsöverskottet och kan på lång sikt till och med förbytas till ett underskott. Andelen av de sysselsatta som arbetar i exportorienterad tillverkningsindustri kommer då att krympa. Pressen på ytterligare automatisering och robotisering kommer att vara stor.

Det är dock inget dåligt med en krympande sysselsättningsandel inom industrin och ett minskande överskott i bytesbalansen. Tvärtom är det välfärdshöjande att vi under en period först har sparat i omvärlden för att sedan minska sparandet och utnyttja en del av sparkapitalet. Industrins andel av sysselsättningen har minskat mer i de flesta andra OECD-länder än i Sverige i takt med att den inhemska efterfrågan på privat och offentligt finansierade tjänster har ökat snabbare än arbetskraften.

Det är dock svårt att uppskatta storleken på det minskade behovet av personal i dessa sektorer och en omallokering av personal från en bransch till en annan innebär omställningskostnader som utbildning. Om vi trots de uppenbara utmaningarna utgår ifrån att vård och omsorg lyckas anställa enligt det beräknade behovet från SKR om 9 000 personer om året, kvarstår enligt våra beräkningar bara omkring 3 000 personer per år för sysselsättningsökning i övriga branscher. Tidigare har den genomsnittliga årliga sysselsättningsökningen inom företagstjänster, IT-tjänster och offentlig förvaltning tillsammans varit i genomsnitt 43 000 personer per år, medan sysselsättningen inom utbildningssektorn har ökat med nästan 8 000 per år.⁵ Låt säga att utbildningssektorn kan krympa sin personal något med tanke på den minskande befolkningen i den yngsta åldersgruppen – så återstår ändå många branscher där behoven kan antas fortsätta öka, om än i lägre takt.

En sådan utveckling leder sannolikt till en högre press på löner, som blir det mest uppenbara sättet för arbetsgivare att konkurrera om den tillgängliga arbetskraften. Förmodligen leder det till högre pristryck och inflation som Riksbanken kommer att behöva parera med högre styrränta. Hur mycket högre pristrycket blir beror bland annat på hur flexibel arbetsmarknaden är och hur hög trovärdigheten för inflationsmålet är.

Sysselsättning inom olika branscher

Källor: AKU, Swedbank Analys & Macrobond

Ökad arbetskraftsinvandring löser inte problemet

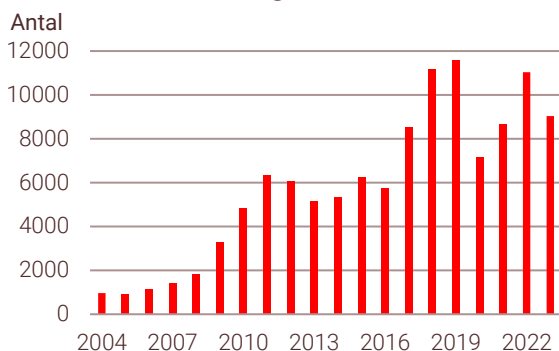
Ökad arbetskraftsinvandring är en annan faktor som kan mildra arbetskraftsbristen, men den nyligen genomförda höjningen av försörjningskravet innebär att arbetskraftsinvandringen väntas minska framöver. Från och med 2024 måste personer utanför EU ha en lön som överstiger medianlönen för att få arbetstillstånd i Sverige. Åren 2000–2008 invandrade i genomsnitt knappt 2 000 personer årligen från länder utanför EU med arbete som bosättningsgrund. Antalet steg snabbt efter arbetskraftsinvandringsreformen 2008 som möjliggjorde för människor att komma till Sverige för att arbeta om de erbjudits

⁵ Baserat på AKU, gällande åren 2014–2023

anställning. Som mest invandrade drygt 11 000 personer år 2019 från länder utanför EU. I SCB:s framskrivning antas arbetskraftsinvandringen från dessa länder sjunka med 25–30 procent i år till följd av det höjda försörjningskravet, för att därefter öka långsamt.⁶ En annan möjlighet är ökad arbetskraftsinvandring från andra EU-länder, men enligt siffror sammanställda av [EU-kommissionen](#) har nettoinvandringen av EU-medborgare minskat till Sverige sedan 2017.

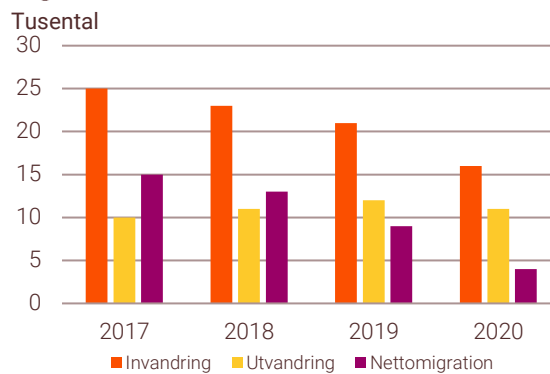
Även om det i rådande politiska diskussionsklimat känns avlägset med ökad arbetskraftsinvandring så är det nog inte orimligt att räkna med ett något högre inflöde av arbetskraft. Den politiska acceptansen för ökad invandring lär stiga i takt med att bristen på arbetskraft stiger. Men man måste komma ihåg att utvecklingen är snarlik, eller till och med ännu mer utmanande, i de flesta andra länder i Europa. Det kan bli svårt att attrahera kvalificerad arbetskraft till Sverige i någon större omfattning utan kraftigt högre relativa löner jämfört med andra länder i Europa. Ökad arbetskraftsinvandring skapar dessutom nya behov av arbetskraft för att bygga bostäder, skola, vård och omsorg. Det är svårt att långsiktigt och i stor skala förlita sig på att arbetskraftsinvandring ska lösa problemen.

Arbetskraftsinvandring utanför EU

Källor: Swedbank Analys & SCB

Migration med andra EU-länder

Källor: Swedbank Analys & Europakommissionen

Fortsatt ökat arbetskraftsdeltagande för äldre och utrikes födda underlättar

Arbetskraftsdeltagandet skiljer sig åt mellan olika grupper, men trenden de senaste 10 åren är en viss konvergens. Kvinnor deltar i stigande grad i arbetskraften och bland inrikes födda kvinnor är andelen nästan lika hög som bland inrikes födda män. Arbetskraftsdeltagandet har även ökat trendmässigt för utrikes födda, vilket har lett till att skillnaden mellan inrikes och utrikes födda har minskat. Även sysselsättningsgraden har stigit snabbt för utrikes födda och skillnaden jämfört med inrikes födda har minskat. För åldersgruppen 20–64 år var arbetskraftsdeltagandet i fjol 9 procentenheter lägre för utrikes födda jämfört med inrikes födda medan sysselsättningsgraden var knappt 16 procentenheter lägre.⁷ Samtidigt ökar arbetskraftsdeltagandet bland äldre.

Hur arbetskraften utvecklas framöver beror utöver befolkningstillväxten på hur arbetskraftsdeltagandet utvecklas i olika grupper. I basscenariot ovan antog vi konstant arbetskraftsdeltagande i alla olika grupper. Här räknar vi på tre olika alternativa scenarier som utgår från att den trend vi sett de senaste åren fortsätter framöver.

⁶ I en av [bilagorna](#) till befolkningsframskrivningen analyserar SCB hur det höjda försörjningskravet påverkar arbetskraftsinvandringen (se s. 50–65)

⁷ Siffrorna bygger på statistik från Befolkningens arbetsmarknadsstatus (BAS) från SCB.

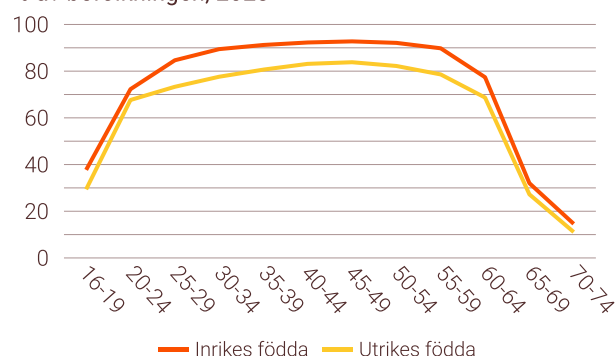
Alternativscenario 1: Andelen i den äldre befolkningen (65+) som jobbar fortsätter att stiga i samma takt som de senaste 10 åren.⁸ Bättre hälsa, starka skatteincitament och höjd riktålder för pension borde innebära att trenden fortsätter.

Alternativscenario 2: Arbetskraftsdeltagandet för utrikes födda närmar sig nivån för inrikes födda. Vi antar att halva dagens skillnad elimineras fram till 2035 för respektive befolkningsgrupp, vilket är ett rimligt antagande givet utvecklingen de senaste 10 åren och att konkurrensen om arbetskraften tilltar.

Alternativscenario 3: En kombination av scenario 1 och 2 som innebär att arbetskraftsdeltagandet ökar både för utrikes födda och äldre.

Arbetskraftsdeltagande i olika åldersgrupper

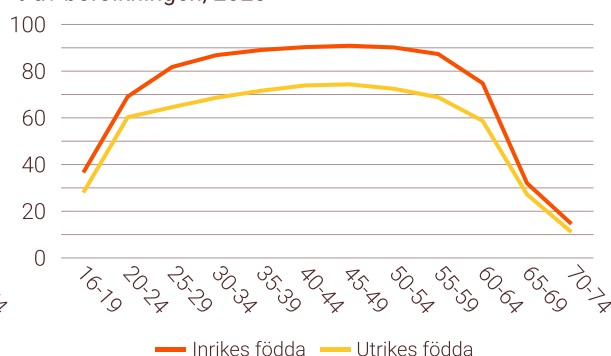
% av befolkningen, 2023

Källor: Swedbank Analys, SCB (BAS) & Macrobond

Sysselsättningsgrad i olika åldersgrupper

% av befolkningen, 2023

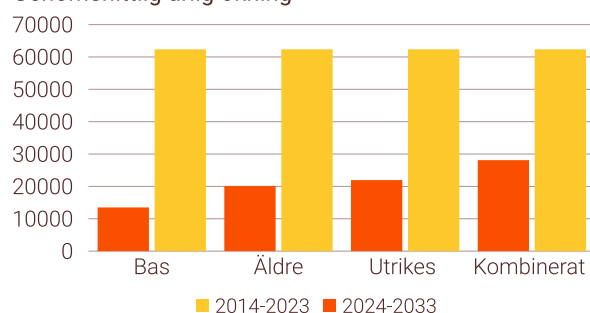

Källor: Swedbank Analys, SCB (BAS) & Macrobond

I samtliga scenarier visar beräkningarna att arbetskraften utvecklas mycket långsammare de kommande 10 åren jämfört med det senaste decenniet. Alternativscenario 1 och 2 innebär att arbetskraften årligen växer med i genomsnitt 20 000 personer jämfört med drygt 60 000 den senaste 10-årsperioden. I scenario 3 där arbetskraftsdeltagandet ökar bland både äldre och utrikes födda uppgår den årliga ökningen till ca 28 000. Det är fortsatt betydligt lägre än tidigare men innebär ett tillskott med ca 26 000 sysselsatta per år.⁹ Utifrån SKR:s beräkningar skulle ett sådant scenario innebära att ca 35 procent av sysselsättningsökningen skulle behövas inom vård och omsorg.

Arbetskraftens utveckling, olika scenarier

Genomsnittlig årlig ökning

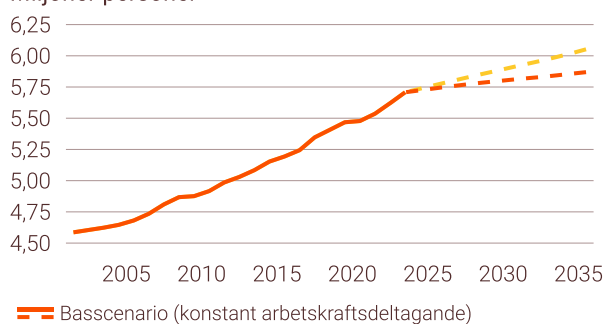

Anm.: Kombinerat innebär att arbetskraftsdeltagandet ökar för både äldre och utrikes födda

Källor: Swedbank Analys & Macrobond

Arbetskraftens utveckling, olika scenarier

Miljoner personer

— Basscenario (konstant arbetskraftsdeltagande)

— Högre arbetskraftsdeltagande för äldre och utrikes födda (sce...)

Källor: Swedbank Analys & Macrobond

⁸ I scenariot antar vi att arbetskraftsdeltagandet för män över 65 år ökar med 0,6 procentenheter per år, medan motsvarande ökning för kvinnor är 0,5 procentenheter. Ökningen antas vara densamma för inrikes och utrikes födda.

⁹ Antar som innan att jämviktsarbetslösheten ligger kvar på 7 procent, vilket innebär ett tillskott med $(1-0,07) * 28\,000 = 26\,000$

Åtgärder inom flera olika politikområden kommer att behövas

Analysen ovan visar att det inte finns några enskilda lösningar till de utmaningar en långsammare befolkningstillväxt i yrkesaktiv ålder kommer att skapa. Sett ur ett globalt perspektiv är det dock bra med en långsammare befolkningstillväxt eftersom det minskar trycket på jordens resurser och ger möjlighet till drägligare levnadsvillkor för hela jordens befolkning. Utmaningen för Sverige och övriga länder i Europa är att anpassa ekonomin till nya demografiska förhållanden. Det viktigaste är att fortsätta på den inslagna vägen med att stimulera fler att delta i arbetskraften, både bland äldre och bland grupper som i dag deltar i lägre grad. Sverige har här kommit ganska långt, men det kan behövas nya åtgärder för att den gynnsamma trenden med stigande arbetskraftsdeltagande ska fortsätta.

Utbildningsväsendet behöver bli bättre på att utbilda arbetskraft till bristyrken, men även arbetsgivare inom både näringsliv och offentlig sektor behöver bli bättre på att bidra till upplärning av ny arbetskraft. Det är inte hållbart med en förhållandevis hög arbetslöshet samtidigt som det råder stor brist på arbetskraft i flera yrken. Arbetskraftsinvandring, särskilt till glest befolkade länder som Sverige, kommer att kunna bidra till att mildra anpassningsproblemen. Men det kan inte bli den viktigaste pusselbiten eftersom ökad befolkning i sig själv ökar efterfrågan på tjänster och därmed arbetskraft.

Trenden sedan andra världskriget med minskad andel sysselsättning inom först jordbruk och sedan tillverkningsindustri lär fortsätta när efterfrågan på tjänster fortsätter att växa medan arbetskraften växer långsammare. När bristen på arbetskraft blir större blir det en utmaning för lönebildningen att å ena sidan bejaka behovet av förändrade relativlöner för att attrahera arbetskraft till branscher med störst behov, men å andra sidan se till att de genomsnittliga löner inte ökar snabbare än vad som är förenligt med Riksbankens inflationsmål. Det skulle tvinga Riksbanken att hålla högre styrränta för att dämpa efterfrågan i ekonomin, vilket paradoxalt skulle hålla nere sysselsättningen.

VIKTIG INFORMATION

Denna rapport ("Rapporten") har sammanställts av analytiker på Swedbank Macro Research, en del av Swedbank Research, vilken är en avdelning inom Corporates & Institutions, ("Swedbank Macro Research"). Swedbank Macro Research är ansvarig för att ta fram rapporter om den ekonomiska utvecklingen på den globala marknaden och lokala marknader. Swedbank Macro Research består av research-avdelningar i Sverige, Norge, Finland, Estland, Lettland och Litauen.

Vad vår research är baserad på

Swedbank Macro Research grundar sin analys på mångsidig information och olika aspekter, till exempel en grundläggande analys av cyklisk och strukturell ekonomisk utveckling, aktuellt eller förväntat marknadssentiment.

Distribution och mottagare

Denna Rapport distribueras av Swedbank Macro Research inom Swedbank AB (publ) ("Swedbank"). Swedbank står under tillsyn av Finansinspektionen i Sverige. Andra distributörer har inte rätt att göra några ändringar i Rapporten innan vidare distribution.

I Finland distribueras denna Rapport av Swedbanks filial i Helsingfors, som står under tillsyn av Finlands finansiella tillsynsmyndighet (Finanssivalvonta).

I Norge distribueras denna Rapport av Swedbanks filial i Oslo, som står under tillsyn av Norges finansiella tillsynsmyndighet (Finanstilsynet).

I Estland distribueras denna Rapport av Swedbank AS, som står under tillsyn av Estlands finansiella tillsynsmyndighet (Finantsinspektsioon).

I Lettland distribueras denna Rapport av Swedbank AS, som står under tillsyn av Finans- och kapitalmarknadsinspektionen i Lettland (Finanšu un kapitāla tirgus komisija).

I Litauen distribueras denna Rapport av "Swedbank" AB, som står under tillsyn av Republikens Litauens centralbank (Lietuvos bankas).

Rapporten får inte spridas till fysiska eller juridiska personer som inte är kunder till Swedbank eller någon sparbank som samarbetar med Swedbank, eller som är medborgare eller har hemvist i ett land där sådan spridning är otillåten enligt tillämplig lag eller annan bestämmelse.

I Storbritannien adresseras Rapporten endast till personer (och får endast förlitas på av sådana personer), som har professionell erfarenhet av frågor som rör investeringar i enlighet med artikel 19(5) i Financial Services and Markets Act 2000 (Financial Promotion) Order 2005, såsom ändrad ("Ordern"), personer som är så kallade "high net worth entities" i enlighet med artikel 49(2)(a) till (d) i Ordern eller personer som det på annat sätt är tillåtet att enligt lag kommunicera Rapporten till (samtliga sådana personer refereras till som "Relevant Persons"). Ingen annan person får agera utifrån eller lita på Rapporten och personer som distribuerar Rapporten måste säkerställa att sådan distribution sker i enlighet med lag.

Ansvarsbegränsningar

All information i denna Rapport är sammanställd i god tro från källor som anses vara tillförlitliga. Swedbank påtar sig dock inte något ansvar, uttryckligen eller underförstått, för fullständighet eller riktighet vad gäller innehållet i denna Rapport, och innehållet ska inte tas för sanning eller användas i stället för att göra en egen välgrundad, oberoende bedömning.

Var medveten om att uttalanden avseende framtida värderingar är föremål för osäkerhet. Du är ensamt ansvarig för sådana risker och Swedbank rekommenderar att du kompletterar ditt beslutsunderlag med sådant material som du bedömer som nödvändigt.

Analyserna i denna Rapport är analytikerns nuvarande analys endast och är föremål för förändring om förutsättningarna förändras. Om analytikern ändrar åsikt eller om en ny analytiker med en annan åsikt blir ansvarig för Swedbank Macro Researchs bevakning strävar Swedbank efter att informera om detta så snart det är möjligt med tanke på eventuella regleringar, lagar, interna procedurer eller andra omständigheter.

Rapporten är framställt i informationssyfte till behöriga mottagare och är inte avsett att vara rådgivande.

I den utsträckning det är tillåtet enligt gällande lag påtar sig Swedbank inte något ansvar för direkt eller indirekt förlust eller skada av vad slag det än må vara, som grundar sig på användande av denna Rapport.

Intressekonflikter

Inom Swedbank Macro Research är interna riktlinjer implementerade för att hantera intressekonflikter för att säkerställa integriteten och oberoendet för analytikerna på Macro Research. Research produkter baseras enbart på publik information.

Materialet får inte mångfaldigas utan Swedbank Researchs medgivande.

Producent

Producerad av Swedbank Macro Research.

Swedbank C&I, Swedbank AB (publ), SE-105 34 Stockholm.

Besöksadress: Malmskillnadsgatan 23, 111 57 Stockholm.